

Katowice, 8 lutego 2026 r.

prof. dr hab. Marek Nosal

Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach

Wydział Instrumentalny

Dziedzina sztuki

Dyscyplina: sztuki muzyczne

Recenzja

**w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora
w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej: sztuki muzyczne
mgr. Michałowi Czachowskiemu**

Zleceniodawca recenzji: Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie - pismo z dnia 1 grudnia 2025 r. skierowane przez Przewodniczącą Rady do Spraw Dyscypliny - Sztuki Muzyczne dr hab. Monikę Gardoń-Preinl, prof. AMKP, informujące o wyznaczeniu mojej osoby jako recenzenta w ww. postępowaniu. Uchwałą w sprawie wyznaczenia recenzenta Rada do Spraw Dyscypliny - Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie podjęła 24 listopada 2025 r. (uchwała nr 81/2025). Do pisma została dołączona rozprawa doktorska mgr. Michała Czachowskiego.

Recenzja rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska mgr. Michała Czachowskiego nosi tytuł „Zastosowanie technik muzyki karnatyckiej we współczesnej muzyce flamenco. Nowe wartości brzmieniowo – wyrazowe.”. Składa się ona z dzieła artystycznego - płyty CD zawierającej nagrania utworów związanych z tematem pracy - oraz opisu dzieła artystycznego, łącznie stanowiących rozprawę pod wyżej wymienionym tytułem.

Dzieło artystyczne

Dzieło artystyczne obejmuje następujący program:

1. Manete (rumba), muzyka: M. Czachowski, czas: 4:26
2. Hecho con Amor (alegrías), muzyka: M. Czachowski, czas: 6:44
3. Duana (zapateado), muzyka: S. Devassy, czas: 4:34
4. Jind Mahi, muzyka i słowa: tradycyjne, M. Czachowski, A. Martorell, czas: 4:03
5. Al-Yanoush (bulería), muzyka: M. Czachowski, czas: 5:01
6. Panchaka, muzyka: M. Czachowski, R. Kulur, P. Kiran, czas: 5:37
7. Agueda (soleá por bulería), muzyka: M. Czachowski, czas: 5:02
8. Conacoleando (tani avartanam), muzyka: M. Czachowski, G. Udupa, czas: 3:59
9. Senderos de Paz (tangos), muzyka: M. Czachowski, M. Sharma, czas: 4:16

Liderem zespołu wykonawczego jest Michał Czachowski, natomiast w każdym utworze występuje odmienny zestaw wykonawców oraz instrumentarium. Szczegóły zawiera opis dzieła artystycznego. Tu, dla zobrazowania skali i charakteru tego muzycznego projektu, przytaczam pełną listę muzyków uczestniczących w nagraniu:

Michał Czachowski – gitary flamenco, cajón, palmas, instrumenty perkusyjne, konnakol; Leo Vertunni – sitar, konnakol; Manish Madankar – tabla; Ojas Adhiya – tabla; Giridhar Udupa – ghatam, konnakol, kanjira; Isaac Peña – cajón, konnakol, perkusja; Pierluca Pineroli – cajón; Cepillo – cajón, djembe, palmas; Pramath Kiran – cajón, kanjira; Ravichandra Kulur – bansuri; Ambi Subramaniam – skrzypce karnatyckie; Carles Benavent – gitara basowa bezprogowa; Michał Barański – kontrabas, gitara basowa; Manel Fortià – kontrabas; Małgorzata Czachowska – gitara basowa; Ignacio Fernández – gitara akustyczna; Sandhya Rao – konnakol, ghungroo; Tomas Celis Sánchez – bendir; Anna Mendak – zapateado, konnakol; Manuel Márquez de Villamanrique – śpiew flamenco, Estrella de Manuela – śpiew flamenco; Rafael Cabrera, Anandita Basu, Agustin Carbonell el Bola – chórkę; Kudrat Singh – śpiew bhangra; Piotr 'Anand' Malec – dhol; Mukesh Sharma – sarod; Dyananjay Dhumal – tumbi; Piotr Steczek, Marcin Sidor, Anna Zagajewska – skrzypce, Ewa Sidor – altówka, Paulina Grondys, Aleksandra Steczek – wiolonczela.

W sumie w projekcie wzięło udział 33 artystów, w tym muzycy grający na 21 różnych instrumentach, 4 wokalistów i 2 tancerki. Nagrania zrealizowano w latach 2023 – 2025, w Indiach (Bangalore, Bombaj, Patiala), Hiszpanii (Sewilla, Granada, Barcelona, Teneryfa) i w Polsce (Kraków, Tychy, Katowice) - dokładnych miejsc dokonania poszczególnych nagrań nie podano. Realizatorami dźwięku byli: Michał Czachowski, Pramath Kiran, miks i mastering jest dziełem Michała Czachowskiego.

Widoczny w tych wyliczeniach muzyczno-organizacyjny rozmach projektu odpowiada śmiałości leżących u jego podstaw artystycznych dążeń, polegających na twórczym połączeniu dwóch odległych tradycji muzycznych – flamenco i muzyki indyjskiej. Jak można przeczytać w opisie: *Kluczowym elementem takiej syntezy nie jest próba zunifikowania odmiennych tradycji, lecz twórcze uwypuklenie ich punktów stykowych (...), a celem Doktoranta było dążyć nie do uproszczenia, lecz do dialogu – wzajemnego słuchania i odpowiadania między sobą i innymi muzykami w ramach wspólnej estetyki. Poprzez adaptację wybranych elementów (...) stworzenie nowej jakości muzycznej, która zachowując autentyczność obu tradycji, przekracza ich granice, tworząc styl hybrydowy, lecz artystycznie spójny, wyrazisty i niepowtarzalny.*

Dzieło artystyczne przedstawione przez Doktoranta w moim przekonaniu w pełni realizuje powyższe ambitne i unikalne zamierzenia. Przy tak zróżnicowanym aparacie wykonawczym i nagromadzeniu wielu wybitnych osobowości, reprezentujących odmienne estetyki i gatunki muzyczne, istniało ryzyko powstania płyty-składanki, muzycznej kompilacji. Jednak tak się nie stało, co świadczy o dojrzałości i głębokiej świadomości artystycznej kierującego projektem Michała Czachowskiego, będącego tu - przypomnę - kompozytorem, aranżerem, jednym z pierwszoplanowych wykonawców oraz reżyserem nagrania.

Koncepcja płyty, kompozycje i aranżacje, dobór utworów i wykonawców, realizacja nagrania, a przede wszystkim poziom wykonania - wszystko to składa się na - zgodnie ze słowami Doktoranta - spójną, wyrazistą i niepowtarzalną całość. Idea połączenia flamenco i

muzyki indyjskiej znalazła w zaproszonych do projektu muzykach wykonawców najwyższej próby, w wyniku czego powstało nagranie wyjątkowe. Muzycy objawili swoje mistrzostwo, wykazując zarówno indywidualny kunszt techniczny i improwizatorski polot, jak i wrażliwość i finezję we współgraniu i współtworzeniu. Stanowiącą podstawę tej muzyki warstwę rytmiczno-artykulacyjną, nieraz bardzo skomplikowaną, wykonawcy oddają swobodnie i harmonijnie. Na przestrzeni całej płyty zachwyty i fascynację budzą: różnorodność muzycznych emocji, fantazja i wirtuozeria muzyków, uwodzicielska wielobarwność brzmienia, rytmiczność i energia tej muzyki. Wszystko to sprawia, że zainteresowanie słuchacza utrzymuje się od pierwszego do ostatniego akordu. Podczas kolejnych przesłuchań, zagłębiając się w muzycznym materiale bardziej analitycznie i zapoznając się z opisem dzieła, odkryć można bogactwo niuansów, odwołujących się do naszej wrażliwości i intelektu. Realizacja nagrania jest bardzo plastyczna, czytelnie przekazuje wszystkie warstwy brzmieniowe, oddaje naturalne brzmienie instrumentów i głosów.

Podsumowując, dzieło artystyczne w pełni realizuje wskazane przez Pana Czachowskiego cele i reprezentuje bardzo wysoki poziom muzyczny. Pozostaje jedynie pogratulować wszystkim wykonawcom, z Doktorantem na czele, i wyrazić nadzieję na kontynuację tak oryginalnego i udanego projektu.

Opis dzieła artystycznego

Opis dzieła artystycznego jest rozbudowany, zawiera wstęp, cztery rozdziały, podzielone na liczne podrozdziały, podsumowanie, słowniczek pojęć, aneks nutowy i bibliografię.

We wstępie Autor prezentuje założenia swego muzycznego projektu, którego celem jest twórcze połączenie dwóch odmiennych tradycji muzycznych – flamenco i muzyki indyjskiej, a którego podstawowymi elementami konstrukcyjnymi są: techniki południowindyjskiego systemu wokalizacji rytmicznej *konnakol* oraz techniki gitarowe muzyki flamenco. Doktorant w sposób przekonujący kreśli swe artystyczne idee, a także ukazuje wieloletnią drogę, prowadzącą do zdobycia rozległej wiedzy i wszechstronnych umiejętności, niezbędnych do realizacji omawianego tu dzieła artystycznego.

Rozdział pierwszy przedstawia wieloaspektowo zagadnienia związane z tematem pracy. Mamy tu zatem wprowadzenie do historii i filozofii oraz głównych cech stanowiących o specyfice ekspresji muzyki flamenco oraz muzyki indyjskiej. Autor omawia podstawowe podobieństwa i różnice cechujące te dwa muzyczne światy, a następnie szczegółowo, w kontekście historycznym i praktyczno-wykonawczym, charakteryzuje czynniki fundamentalne dla przedstawionych w dziele artystycznym kompozycji: gitarę flamenco, *compás*, czyli rytmiczną podstawę muzyki flamenco, oraz *konnakol* - rytmiczny język muzyki karnatyckiej.

W rozdziale drugim Doktorant przybliży estetyczne i artystyczne koncepcje związane z łączeniem odmiennych stylów muzycznych, które rozwija i realizuje od ponad dwudziestu lat w ramach swego autorskiego projektu o nazwie *Indialucia*.

Rozdziały trzeci i czwarty stanowią zasadniczy opis dzieła artystycznego. W rozdziale trzecim znajduje się charakterystyka instrumentarium użytego w nagraniu, czyli komentarz

niezwykle interesujący i wręcz niezbędny w kontekście specyfiki omawianego projektu. Warto zauważyć, że w skład instrumentarium wchodzi m.in.: *konnakol* (jako rodzaj rytmicznej sylabizacji), *palmas* (klaskanie) i *zapateado* (stepowanie).

Rozdział czwarty mieści opis utworów składających się na dzieło artystyczne. Każdy z nich jest omówiony szczegółowo, przede wszystkim pod kątem zastosowanych rozwiązań kompozytorskich i aranżacyjnych w zakresie adaptacji rytmicznych, melodycznych i harmonicznym elementów muzyki indyjskiej i flamenco. Tę partię opisu uzupełniają noty biograficzne najważniejszych artystów biorących udział w dziele artystycznym.

Na zakończenie Autor w syntetyczny, ale także bardzo osobisty sposób, podsumowuje swoje doświadczenia z realizacji projektu w odniesieniu do swych założeń i celów, a także rozważa jego miejsce i znaczenie na tle dynamicznie rozwijającego się w naszych czasach nurtu World Music.

Opis dzieła artystycznego dopełnia słowniczek obcojęzycznych pojęć oraz aneks zawierający nutową transkrypcję jednego z utworów, stanowiącego wirtuozowski duet z wykorzystaniem techniki *konnakol*.

Bibliografia, zgodnie z charakterem pracy, jest obszerna i różnorodna, odzwierciedlająca wszechstronne ujęcie złożonego tematu.

Wysoko oceniając merytoryczną zawartość opisu dzieła artystycznego odnotowuję poniżej pewne niedociągnięcia wymagające korekty przy ewentualnej kolejnej publikacji pracy lub jej fragmentów.

W wielu miejscach opisu występuje termin „klasyczna muzyka indyjska”, co może powodować zamęt pojęciowy, gdyż określenie „klasyczny” ma wiele znaczeń, różnice w jego rozumieniu występują nawet w środowisku muzycznym, np. między wykonawcami muzyki rozrywkowej a muzykami filharmonicznymi lub teoretykami muzyki. Autor dopiero na stronie 52 wyjaśnia, w jakim znaczeniu używa tego terminu w swej pracy doktorskiej.

Niektóre stwierdzenia wydają się pochopne lub po prostu zbyt daleko idące. Czy da się na przykład obronić tezę, że Andaluzyja to: *jedynie miejsce, w którym przez wieki w niemal pełnej harmonii żyli obok siebie przedstawiciele różnych religii.* (s. 13)?

Autor wyraża czasem opinie dotyczące istotnych kwestii w sposób zbyt ogólnikowy, np. posługując się dość nonszalancko pojęciami takimi, jak sztuka czy filozofia. Przykład ze strony 42: *Flamenco to w zasadzie nie jest tylko muzyka, lecz filozofia.* - ta teza pojawia się w tekście kilka razy, jednak bez przekonującego i precyzyjnego rozwinięcia czy uzasadnienia. W kolejnym zdaniu na stronie 42 czytamy: *To nie tylko sztuka - to też sposób na ekspresję.* Oczywiście termin *sztuka* wymyka się krótkiej, jednoznacznej definicji, jednak z pewnością we współczesnym rozumieniu tego terminu jednym z istotnych elementów takiej definicji oraz jednym z niezbywalnych komponentów sztuki jest właśnie ekspresja, zatem nie są to kategorie przeciwstawne.

Kolejne uwagi dotyczą poprawności językowej opisu. Zastrzeżenia budzą sformułowania niezręczne, potoczne bądź nieprecyzyjne, np.: *Muzyk indyjski zazwyczaj rozpoczyna i kończy improwizację (...) dając w ten sposób słuchaczowi punkt, w którym podłapie on rytm.* (s. 13); *Jak to się stało, że technika ta zniknęła praktycznie zupełnie pod koniec XIX wieku w tzw*

gitarach klasycznych? (s.37); Domingo Prat (...) zmarginalizował gitarzystów XIX wiecznych (...) a później jeszcze bardziej wzmocnił podział na klasyczne-flamenco (...)(s. 37-38); Dlatego też [gitara] ma zupełnie inny charakter i filozofię, bo strukturę opartą głównie na śpiewie. (s. 38).

Niestaranność w opracowaniu tekstu objawia się w oczywistych przeoczeniach korektorskich, np.: *I jest koncept tego, co w muzyce flamenco jest esencją definiującą prawdziwe flamenco, swoisty spiritus movens. (s. 13); Siłą rzeczy gitara pełniąc rolę akompaniującą zaczęła przejmować wszystkie funkcje rytmiczne i nie tylko harmoniczne. (s. 31); Na kolejny wielki przewrót w gitarze flamenco trzeba było czekać na Paco de Lucię. (s. 35); Natomiast największym skokiem mającym wpływ na wszystkie ówczesne i następne pokolenia gitarzystów to epoka Paco de Lucii. (s. 35); Gitary flamenco bardziej podobne są do tradycyjnej konstrukcji według Torresa. Ich rozmieszczenie oraz wymiar sprawia, że płyta wierzchnia jest mniej sztywna (...)* (s. 39).

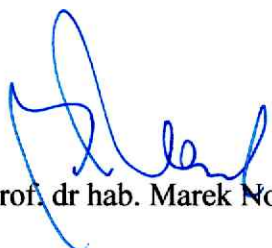
Ponadto, w opisie odnaleźć można kilka partii tekstu dosłownie powtórzonych: por. pierwszy akapit Rozdziału I (s. 12) i trzeci akapit na s. 29; por. wiersz ostatni na s. 25 oraz pierwsze wiersze na s. 26 i trzeci akapit na s. 28. Gruntownej korekty wymaga również interpunkcja.

W bibliografii nazwisko Pohren zostało podane błędnie jako Porhen.

Dla ostatecznej oceny opisu wskazane wyżej mankamenty są istotne, ale nie decydujące, gdyż przeważa nad nimi merytoryczna wartość opisu, zwłaszcza jego bogata warstwa informacyjna, ściśle dotycząca dzieła artystycznego, przedstawionego przez Doktoranta. Dzięki niej tekst ma duże walory poznawcze i stanowi rzetelne i wieloaspektowe wprowadzenie do omawianych zjawisk muzycznych, które Autor przedstawia w sposób usystematyzowany, w oparciu o liczne źródła, wykazując wszechstronną wiedzę, erudycję i wnikliwość, co ma kluczowe znaczenie dla pozytywnej oceny opisu dzieła artystycznego.

Konkluzja

Pan mgr Michał Czachowski w swej rozprawie doktorskiej wykazał się wszechstronną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie sztuki muzyczne i umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy artystycznej. Przedstawione dzieło, z uwagi na wyjątkowość podjętego tematu, a przede wszystkim ze względu na znakomitą jego realizację, uznać należy za osiągnięcie wybitne, w istotny sposób wpływające na rozwój dyscypliny reprezentowanej przez Doktoranta. Tym samym stwierdzam, że stanowi wartościowe i oryginalne dokonanie artystyczne spełniające warunki Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

prof. dr hab. Marek Nosal